
ÇOCUK SUÇLULUĞUNDA MEDYANIN ROLÜ

MEDIA'S ROLE ON JUVENILE DELINQUENCY

Müjdat AVCI*

ÖZET

Günümüzde, geri kalmış toplumlardan gelişmiş olanlara kadar bireysel ve toplumsal yaşamın neredeyse her alanında yer alan medya, dünya üzerinde giderek tartışılmaz bir gücün temsilcisi haline gelmiş bulunmaktadır. Eğlendirici, bilgilendirici özellikleri ön plana çıkan televizyon, internet, yazılı basın gibi medya organlarının, bu özelliklerinin yanı sıra, çocuklara yönelik zararlarının da olduğu yapılan gözlem ve araştırmalar sonucu ortaya konmuştur. Bu teknolojik ürünler tarafından saldırı, şiddet, erotizm vb. içeren haber, film, dizi, yazı vb. ürünlerin kontrolsüzce yayınlanması ve çocukların bir şekilde bunlarla muhatap olması, toplumsal yaşamda bir takım sıkıntıların ortaya çıkmasına zemin hazırlamaktadır. Bu sıkıntıların başında çocukların norm dışı davranışlarda bulunmaları gelmektedir. Çünkü medyadaki olumsuz veya sapkın ürünlerle karşılaşan çocuklar, bunları model alarak çevrelerine yansıtmakta ve bunun sonucunda suçlu bireyler haline gelmektedirler. Bu çalışmada, medyanın etkisinde kalarak suçlu davranışlarda bulunan çocukların, bu edimleri gerçekleştirmelerinin nedenleri ve bu konuda devlet ve bireyler olarak alınabilecek önlemlerin neler olduğu belirlenmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Medya, televizyon, internet, çocuk suçluluğu

ABSTRACT

Today from undeveloped countries to advanced countries, media which takes place in almost all fields of social and individual life has turned out a representative power which can not be argued on earth. It was discovered by the observations and studies that mass media organs such as written press, internet, television which are noticeable with their informative and entertaining features have also harmful effects on children in addition to all these useful features. Uncontrolled broadcasting of news, films, soap operas, articles and etc. media organs which contain aggressive, violent, erotic and etc. behaviors and children's facing with these unpleasant behaviors with any way prepare places for some problems in social life. One of the foremost difficulties is the children's actions of substandard behaviors. Because the children encountering with negative or abnormal productions on media

---

* Yrd. Doç. Dr., Erzincan Üni., Eğitim Fak., Eğitim Bilimleri Bölümü, iletişim: mavci@erzincan.edu.tr

---

reflect these actions to real life by taking them as a model, and as a result they become convicted individuals. In this study, it is aimed to determine the reasons of why the children who are under the negative effect of media and also are performing criminal behaviors commit these actions, and at this issue which precautions can be taken by the government and individuals.

Key Words: Media, television, internet, juvenile delinquency

1. GİRİŞ

Modern zamanların en etkili ve temel biçimlendirici unsurlarından olan kitle iletişim araçları ya da son yıllarda en çok kullanılan adıyla medya, gerek ulusal gerekse de küresel anlamda sahip olduğu güç sayesinde tüm dünyada toplumsal dönüşümün baş aktörü konumuna gelmiştir. Tarihsel süreç içerisinde insanoğlunun gerçekleştirdiği değişim ya da ortaya koyduğu yaratılara bakıldığında bunların neredeyse hiçbirinin medya kadar etkili ve insanlığı tedirgin edici olmadığı görülür. Yediden yetmiş her yaşta ve her kesimden insanın popüler kültürün düzenli tüketicileri haline getirildiği/geldiği günümüzde, söz konusu araçların etkisi kuşkusuz yadsınmayacak derecede ortadadır. İlk bakışta insanları eğlendirici, eğitici vb. yönü ön planda olan bu araçlar, aslında bu özelliklerinin ötesinde yerel ya da uluslararası güçlerin propaganda veya manipülasyon aracı, ticari kuruluşu vb. olmak gibi özelliklere de sahiptirler. Medyayı ifade eden televizyon, internet, yazılı basın vb.leri, artık teknolojik araçlar ya da kültür yayıcı unsurlar olmaktan öteye geçmiş, insanların tutum, düşünce ve davranışlarına kısacası yaşamlarına yön veren kültür yaratıcı güçler haline gelmişlerdir. Günümüzde, aşağı yukarı dünyanın her yerinde toplumsal yaşamı kuşatıcı bir konuma gelmiş olan medya, kendi beklentileri doğrultusunda bir insan modeli kurmayı gerçekleştirmiş görünmektedir. Başlangıçta her tür olumsuzluğu konformist dünya anlayışıyla kamufle eden -toplumsal değerlere saygılı ve onlarla barışık yaşama tavrı ya da eğilimi gösteren- medya, zaman içerisinde bu tavrını değiştirmiş ve toplumun manevi dünyasına ait olan her şeyi alt üst ederek boşalan kültür öğelerinin yerine yenilerini koymayı başarmıştır. Zihinlerin dumura uğratıldığı bu değerler fırtınasında, o, insanoğlunu önceden planlanmış/kurgulanmış bir dünyaya hapsederek günlük yaşamının önemli bir kısmını kontrolü/etkisi altına almış, böylece duyarsız, edilgen vb. kişilik özelliklerine sahip insanlardan oluşan bir toplum modelini de yaratmıştır.

Günümüzde toplum üzerinde çeşitli olumsuzluklara yol açan bir unsur haline gelen medya, özellikle çocukların gelişimleri üzerinde etkili olmaktadır. Çocukların sosyo-psikolojik ve zihinsel açıdan yetişkinlerden daha zayıf olmaları, yaşadıkları ya da gördükleri şeyleri yetişkinler gibi sorgu-

layamamalarına, şahit oldukları görüntülerin ya da bilgilerin etkisinde daha kolay kalmalarına ve bunları çevrelerine yansıtmalarına yol açmaktadır. Medyada sürekli olarak şiddet, saldırganlık, erotizm, pornografi gibi görüntülere şahit olan çocuklar ise, bu tür edimlerin zaman içerisinde olağan şeyler olduğunu düşünmekte ve bu tarz davranışları çevrelerine yansıtarak toplumdaki suç olgusunun da bir parçası haline gelmektedirler.

Bu çalışmamızın amacı, yıllardır gerek dünyanın gerekse de toplumumuzun gündemini meşgul eden çocuk suçluluğunun medya organlarıyla ilişkisini belirlemek ve bu olguyu azaltma ya da ortadan kaldırma noktasında devletin ve bireylerin ne tür bir tutum ve uygulama içinde olmaları gerektiği konularında bazı önerilerde bulunmaktır.

2. ÇOCUK SUÇLULUĞU

Çocuğun doğumundan yetişkinlik dönemine kadarki sürede yaşadığı biyo-psiko-sosyal ve zihinsel değişimler ve bu değişimleri yaşarken karşılaştığı sıkıntılar göz önüne alındığında, onun farklı bir varlık olarak değerlendirilmesi gereği ortaya çıkmaktadır. Onun özellikle, ergenlik döneminde yaşadığı hızlı ve sıkıntılı gelişim sürecine, kentleşme, göç, medya gibi çevresel faktörlerin olumsuz etkilerinin de eklenmesi normlardan sapan ya da suçlu davranışlarda bulunma ihtimalini arttırmaktadır. Çocuk suçluluğu olarak adlandırılan bu durum Batı literatüründe ‘juvenile delinquency’ şeklinde ifade edilmektedir (Polat, 2004, s.189).

Günümüzde uluslararası sözleşmelerde olguyla ilgili olarak çeşitli tanımlara yer verildiği görülmektedir. Örneğin, ‘Birleşmiş Milletler Çocukların Yargılanması ile İlgili Uyulması Gereken Standart Asgari Kurallar’ (Beijing Kuralları) ile ilgili deklarasyona bakıldığında çocuk, suç ve suçlu çocuk tanımlarının yer aldığı (Defence for Children International, 1993); deklarasyonun ‘Kuralların ve Tanımların Çerçevesi’ olarak verilen 2. bölümünde ise Standart Asgari Kurallar olarak belirtilen ve çocuk suçlulara, ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasi ve diğer düşünceler, milli ve toplumsal köken, mülkiyet veya diğer statü farkı gözetilmeden hiçbir ayrımcılık yapılmadan tatbik edilmesinin belirtildiği maddede kuralları, üye devletlerin kendi hukuk sistemleri içerisinde kullanmaları gerektiği vurgulanmaktadır. Ayrıca, suçlu çocuklarla ilgili olarak yaşa ilişkin sınırlar devletlerin tasarrufuna bırakılırken, aynı kuralların 4.1.nci maddesine bakıldığında ‘çocuklar için cezai sorumluluk yaşı kavramını kabul etmiş hukuk sistemlerinde, duygusal, ruhi ve kültürel olgunluğu göz önünde bulundurarak yaşın alt sınırı çok düşük tutulmalıdır’ denildiği, böylece cezai sorumluluk yaşı için göz önüne

alınması gereken asgari tanımların ortaya konduğu görülmektedir (Polat, 2004, s.189-190).

Tarihin ilk dönemlerinden beri var olan ancak modern çehresini 19. yüzyılın sanayileşmesi ile alan çocuk suçluluğu, günümüzde dünyanın her tarafında birçok devletin başlıca kaygı kaynağı olmuştur (Lutz, 1965, s.5). Belli bir yaş grubundaki insanların hem kendine has gelişim özelliklerinin hem de çevresel etkenlerin sağlıksız yansımalarını ifade eden söz konusu olguyu Burt, bir çocuktaki olumsuz (zararlı, yıkıcı vb.) eğilimlerin yasa müdahalesi gerektirecek bir duruma dönüşmesi (Burt, 1925, s.13) şeklinde ifade ederken, Bal ise, “*genel bir uzlaşmaya bağlı olarak ‘çocuk’ kabul edilen yaşta (0-18) bulunan kişilerin toplumun veya yasaların suç saydığı herhangi bir fiili işlemiyle ortaya çıkan durum, olgu*” (Bal, 2004, s.5) olarak tanımlamaktadır. İngiltere’de 10, Almanya’da 14, Danimarka, Finlandiya ve Norveç’te 15, Belçika, Kolombiya ve Peru’da 18 yaşını doldurmamış bir çocuk o ülkenin ceza hukukuna göre cezai işleme tabi tutulamazken (Polat, 2004, s.190-191), Türk Ceza Kanunu ise, 18 yaşını doldurmamış herkesi çocuk olarak kabul etmekte (TCK 5237 SK., I. KTP., I. KS., I. BL., M.6-f.1.b) ve çocuk suçluluğuyla ilgili cezai uygulamada üçlü bir sınıflamaya gitmektedir (Demirkol ve Ünlü, 2007, s.322-323).

3. KURAMSAL BİLGİ

İnsan, sosyo-psikolojik ve kültürel bir varlıktır. Onun bu özelliği, toplumsal yaşamda gerçekleştirdiği gerek bireysel gerekse de toplumsal tutum ve davranışları anlama veya yorumlamada ortaya konması gereken tavrı etkilemekte ve belirlemektedir. Çünkü literatür incelendiğinde çocuk olsun yetişkin olsun bireyler tarafından sergilenen edimlerin açıklanmasında bir kuramın ya da yaklaşımın tek başına yeterli olmadığı görülür. Bu açıdan, insan davranışları sonucu oluşan toplumsal gerçeklikleri bilimsel açıdan anlama ve açıklama durumunda ortaya konması gereken yaklaşımın çoklu bir bakış açısı olması gerektiğini ve çalışma konumuza da bu bağlamda bakılmasının doğru olacağını düşünüyoruz. Bu durumu göz önüne aldığımızda, çalışmamızı -diğer kuramların varsayım ve önerilerini de dikkate almak kaydıyla- Sosyal Öğrenme kuramı ekseninde yürütmek istiyoruz. Söz konusu kuramı kısaca şöyle belirtebiliriz: Sosyal Öğrenme Kuramı, insanların şiddete eğilimli yetenekte olmadıklarını, aslında, saldırgan davranışı öğrendiklerini (İçli, 2007, s.116) bunu da taklit, gözlem ve model alma şeklinde gerçekleştirdiklerini ileri sürmektedir (Aydın, 2001, s. 212). Bu kuramın temsilcileri, bireylerin amaçlarına ulaşmak için şiddet kullanan insanları gözleyerek ya da televizyon ve sinemada şiddet kullananların ödüllendirildi-

ğini izleyerek sapkın/suçlu davranışları öğrendiklerini söylemektedirler (İçli, 2007, s.116). Onlara göre, her davranış onu çevreleyen toplumsal ortamın özelliklerini yansıtmaktadır (Aydın, 2007, s.215). Bu açıdan çocukların, yetişkinlerin şiddet içeren davranış modellerinden saldırgan edimleri öğrendiklerini, yaşamın daha sonraki yıllarında ise, bu saldırgan davranış kalıplarının toplumsal ilişkilerde kalıcı hale geldiğini vurgulamaktadırlar. Sonuç olarak bu kuramı savunanlar, psikolojik ya da biyolojik faktörlerin kişiyi şiddet/suç içeren faaliyete eğilimli yapabileceğini ancak kişinin söz konusu eğilimini aktif hale getiren unsurun çevre faktörleri olduğunu kabul etmektedirler (İçli, 2007, s. 116).

4. MEDYA ORGANLARI

Medya denilince akla -daha önce de ifade ettiğimiz gibi- televizyon, internet, sinema, radyo, yazılı basın gibi kitle iletişim araçları gelmektedir. Çocukların etki altında kalarak suçlu davranışlara yönelmesinde -ve bilgi aktarımı açısından dünyanın küresel bir köye dönüşmesinde- önemli oranda etkileri olan bu ürünler, aşağı yukarı her kesimden ve her yaşta insanın kolayca ulaşabildiği teknoloji harikalarıdır. Şimdi, bu ürünlere ve etkilerine kısaca değinelim:

4.1. Televizyon

İlk düzenli televizyon yayını İngiltere’de 1936, ABD’de 1939 yılında başlarken Türkiye’de ise bu ancak 1968 yılında gerçekleşebilmiştir (İspirli, 2000, s.105). Sesin ve görüntünün uyumlu bir şekilde sergilendiği, her çeşit rengin ve sesin hızlı hareket akışlarıyla yeniden yaratımının sağlanarak kitlelere sunulduğu bu ürün, günümüzde söz konusu etkileyici özelliklerinden dolayı hem yetişkinlerin ve hem de çocukların vazgeçemediği bir ürün olma ayrıcalığına ulaşmıştır.

Televizyonun birden çok duyu organına seslenen bir özelliğe sahip olması yetişkinler bir yana çocukların da fazlasıyla ilgisini çekmektedir. Sahip olduğu bu etkileyici özelliğe günümüzün sosyo-ekonomik şartları sonucu aile kurumunda meydana gelen değişiklikler de eklendiğinde çocukların televizyon karşısında neden bu kadar çok zaman geçirdikleri de anlaşılır hale gelmektedir. Onların, bu ‘sihirli kutu’ karşısında fazla zaman geçirmeleri, aile ve akranlarıyla psiko-sosyal paylaşımlarda bulunmalarını, fizyolojik gelişimlerine katkı sağlayacak etkinliklere katılmalarını ve çeşitli becerileri geliştirebilecekleri ortamlara girmelerini kuşkusuz engellemektedir. Bu tarz bir yaşam biçimi ise, onları edilgen bir kişilik yapısına büründürmekte ve hayatın pek çok alanında pasif roller sergileyen bireyler haline getirmekte-

dir. Bu düşünce ve kaygılardan hareketle günümüzde, çocukların televizyon izleme davranışıyla ilgili olarak gerek yurt dışı, gerekse de yurt içinde pek çok araştırma yapılmıştır. Örneğin, A.B.D.'nde yapılan bir çalışmada, evlerde televizyonun günde ortalama 7 saat açık olduğu (Edles, 2005, s.80) ve altı aylık bir bebeğin ise günde ortalama bir, bir buçuk saat televizyonun karşısında kaldığı (Bozkurt, 2005, s.126) belirlenirken, yine aynı ülkede yapılan bir başka çalışmada da, okul çağı çocuklarının (6-11 yaş) haftada ortalama 26 saat, okulöncesi dönem çocuklarının ise haftada ortalama 28 saat televizyon izledikleri tespit edilmiştir. Ayrıca çocukların, onsekiz yaşına gelene kadar sınıfta 11.000 saat vakit geçirmelerine karşın televizyon karşısında ortalama 20.000 saat kalacakları tahmin edilmiştir (İnanç, Bilgin ve Atıcı, 2005, s.282).

Ülkemizde 1987'de yapılan bir çalışmada, 11 yaş grubu çocukların günde ortalama 3 saat televizyon izlediği ve 18 yaşına gelene kadar çocukların toplam televizyon izleme sürelerinin 17.520 saat olacağı (Kulaksızoğlu, 2000, s.162) tahmin edilirken, yakın dönemde Elazığ İslahevi'nde bulunan ve yaşları 12-17 arasında değişen 106 erkek hükümlü çocuk üzerinde yapılan bir başka çalışmada ise, çocukların ıslahevine girmeden önce haftada ortalama 34-39 saat televizyon izledikleri tespit edilmiştir (Vatandaş, 2003, s.46). Kuşkusuz çocukların bu denli yüksek oranlarda televizyonun karşısında kalmaları anne-babalarının çalışıyor olmasından, çocuklarına ilgisiz tutum sergilemelerinden ya da aile içerisinde yaşanan çatışmalardan kaynaklanabilir. Ancak nedeni ne olursa olsun, çocukların televizyon karşısında uzun süre kalmalarının onlarda, antisosyal davranışların ortaya çıkmasına zemin hazırlayacağı, izledikleri saldırganlık ve şiddet içerikli görüntülerle de sapkın ya da suçlu edimlere yönelme olasılıklarının artacağı söylenebilir.

Televizyon programlarıyla ilgili olarak göz önünde bulundurulması gereken bir nokta televizyondaki film, dizi film, çizgi film gibi ürünlerdeki kahramanların karşılaştıkları sorunları şiddet ya da saldırganlık içeren tutum ve davranışlarla çözmeye çalışmaları hususudur. Bu şiddet edimlerinin özellikle de düzenden, yasadan yana olan dolayısıyla 'iyi'yi temsil eden kişilerce/kahramanlarca uygulanması onların bu tür olumsuz davranışlarının normal veya haklı edimlermiş gibi anlaşılmasına yol açmaktadır. Toplumsal geçekliğin yanlış algılanmasına neden olan bu tür görüntüler/edimler çocuklar tarafından bir şekilde model olarak alınmakta, aynı anda ortaya çıkmasa bile, ileride benzer bir sorunla/durumla karşılaşma halinde sergilenmeye hazır bilgiler olarak zihinlerine yerleşmektedir.

Kitle iletişim araçlarının kriminojenik etkileri üzerine yapılan araştırmaların çoğu, özellikle sinema ve televizyon programlarında görülen şid-

dete yoğunlaşmaktadır (Sevük, 1998, s.57). Örneğin yurt dışında yapılan ve 6 gün boyunca televizyonların en çok izlendiği saatleri kapsayan bir araştırmada, şiddet unsuru içeren filmlerin %26'sı silahsız saldırıyı, %30'u kavga sahnelerini içerirken, filmlerde öldürmelerin %12'sinin silahlı saldırı, %3'ünün katliam şeklinde gerçekleştiği ve kurbanların %12'sinin ise çocuk olduğu belirlenmiştir (Doğan, 2000, s.431).

Ülkemizde Aile Araştırma Kurumu tarafından iki özel kanal üzerinde yapılan bir çalışmada, yayınların %73'ünde şiddet içeriği saptanırken (Erçetin, 2006, s. 44) yine ülkemizde gerçekleştirilen bir başka araştırmada ise, haftada ortalama 600 filmin gösterildiği özel televizyon kanallarında öldürme, soygun, yaralama, şiddet sahnelerinin yanı sıra pornografik sahnelerin bolca olduğu filmlerin çocukların izleyebilecekleri saatlerde sakınılmadan gösterildiği belirlenmiştir (Doğan, 2000, s.431). Hem genel anlamda şiddeti hem de şiddete maruz kalmanın normal/olağan bir durum olduğunu öğreten bu tür yayınların gerek yurt dışı gerekse de yurt içinde aşağı yukarı aynı oranlara sahip olduğu söylenebilir. Televizyondaki yayınlardan yetişkinlerin dahi belli bir oranda etkilendiği* göz önüne alındığında, gördüğü olayları psikolojik ve zihinsel açıdan bir yetişkin gibi değerlendiremeyen ve beyaz cam karşısında tamamen savunmasız olan çocuk ve gençlerin izledikleri sahnelerden etkilenmemeleri olası görünmemektedir.

Diğer taraftan, televizyondaki şiddet görüntülerinin çocuklar ve gençler üzerindeki etkilerini araştıran pek çok çalışma da söz konusudur. 1963 yılında Bandura tarafından yapılan bir araştırmada, gerçek yaşamdan alınan görüntülerin, şiddet ve saldırganlık davranışlarının öğrenilmesinde çizgi film görüntülerine göre daha etkili olduğu (İnanç ve ark., 2005, s.282) bulunurken, Eron ve Huesmann tarafından yapılan bir çalışmada ise, izlenen şiddet konulu filmler ile çocukların davranışları arasında son derece yüksek bir korelasyon katsayısı tespit edilmiştir. Bu araştırmacılar, daha önce şiddet filmleri izleterek davranışlarını gözlemledikleri çocukları 11 yıl sonra tekrar incelediklerinde, bu çocukların şiddet konulu filmler izlemeyen çocuklara göre daha fazla saldırganlık davranışına sahip olduklarını (Vatandaş, 2003, s. 46) belirlemişlerdir.

Türkiye'de yapılan bir araştırmada, çocukların %77,3'ünün ders ve ödev yapmanın dışındaki zamanlarının büyük çoğunluğunu televizyon izle-

* Örneğin bkz., 'Kurtlar Vadisi'nden etkilenmişler', İstanbul Hadımköy'de anne ve oğluyla iki misafirini bıçaklayarak öldüren kardeşlerin, Kurtlar Vadisi Pusu adlı dizide elinden kibriri düşürmeyen ve sürekli 'Bunları ne yapalım?' diye soran Cevat adlı karakterin etkisinde kalarak cesetleri yaktıkları ortaya çıktı (Star), 'Dizi izletmiyor diye boşandı', Hindistan'da bir kadın kendisine pembe dizi izletmeyen eşinden boşandı (Milliyet).

meye, %11'inin oyun oynamaya ayırdıkları ve televizyon izleme sıklıklarının ise %98,9 olduğu bulunmuştur. Yine bu çalışmalarda, anne babaların %70'inin çocuklarının şiddet içeren programları izlemelerini kontrol edemedikleri, televizyon programlarında yer alan aşırı şiddet görüntülerinin ise gençlerin büyük bir bölümü tarafından izlendiği belirlenmiştir (Mete, 1999, s. 41–47). Konuyla ilgili yapılan bu araştırmaların yanında televizyonun çocuk ve gençler üzerindeki etkilerini anlatan olaylar da söz konusudur. Bu olaylardan biri ABD'nin Los Angeles kentinde 17 yaşındaki M. P.'nin seyrettiği korku filminin etkisinde kalarak kuzeninin yardımıyla annesini bıçaklayarak öldürmesidir (The Hollywood Reporter). Kanada'da 14 yaşındaki S. C.'nin üst üste 10 kez izlediği Warlock adındaki korku filminin etkisinde kalarak komşusunun 7 yaşındaki çocuğu J. T.'yi öldürüp, derisini yüzüp, yağını eritip içmesi ise bir başka örnek olaydır (Berger, 1996, s. 4). Bir diğeri ise, ABD'de bir televizyon kanalında gösterilen ve soğukkanlı bir seri katilin maceralarını anlatan dizi film Dexter'daki film kahramanına özenen 17 yaşındaki A. C.'nin 10 yaşındaki öz kardeşini öldürmesidir (Rising Sun). Bu ve benzeri olaylara ve pek çok araştırma sonucuna dikkatli bir şekilde bakıldığında, çocukların televizyondaki şiddet ve saldırganlık içeren görüntülerle karşı karşıya kalmalarının, onların, diğer insanlara karşı saldırgan bir tavır/tutum içinde olmalarını, empati kuramamalarını dolayısıyla diğerlerinin sıkıntılarına/acılarına karşı duyarsız kalmalarını ve başka insanlara karşı tedirginlik veya korku duygusuyla bakmaları sonucunu doğuracağını söyleyebiliriz.

Televizyon yayınlarının –hatta buna radyo yayınlarını da dahil edebiliriz- olumsuz etkileriyle ilgili belirtilmesi gereken bir diğer nokta ise, dilin hatalı kullanıldığı, açık-seçik/yakışıksız ve toplumsal hassasiyetlere aykırı* kelimelere yer verildiği veya kişi, kurum ya da kuruluşlara yönelik aşağılayıcı, incitici vb. ifadelerin yer aldığı programların yapılmasıdır. Televiz-

* Örneğin bkz., “Efendim kızı tam yakalayacağım, yorgunluktan bir şey yapacak hâlim kalmadı.”, NUMBER 1, 04.05.1999, 23:35, 23:36, “Baban ‘Hop’ dedi, ‘kadın, bu çocuğun dünyaya gelmesinde ben ne kadar efor sarf ettim, sen yan gelip yatarken, ben oh oh...’”, NUMBER 1, 11.05.1999, 23:15, “Zamane piçleri işte.”, Star, Sinema, 30.05.1999, 18:30, “... bütün organların boyun gibi uzun mu?”, Kanal D, Zaga, 11.07.1999, 00:03, “Aldın mı üçün birini.”, Star, Reyting Hamdi, 27.05.1999, 22:22, “Kız kadın sen bu milleti burda böyle mıncıklıyacak misin?”, TGRT, Eltiler, 04.10.1999, 18:50, “Ulan keriz seni de andık vallahi”, Kanal A, Klipmatik, 02.07.1999, 15:12, “Yakarım seni, donunu alırım kıçından.”, Star, Hesabım Bitmedi dizisi, 03.07.1999, 21:44, “Hadi kaldırın kıçınızı, gidiyoruz.”, SHOW, Yabancı film: İftira, 04.07.1999, 01:30, “Ay bu polisler de bokunu çıkarı.”, atv, Yerli Film (Dehşet Gecesi), 09.07.1999, “Afedersiniz, bir sidik yarışdır gidiyor.”, btv, Spor, 27.04.1999, 00:26, “Sabah kalkan gazını çıkaran sanatçı, ...oluyor”, btv, Serin Saatler, 22.06.1999, 00:58, (RTÜK, 2010).

yon kanallarındaki yayınlar dikkatli bir şekilde incelendiğinde/izlendiğinde özellikle çocukların psiko-sosyal gelişimlerini olumsuz yönde etkileyebilecek küfürlü, pornografik vb. ifadelerin yer aldığı pek çok sahneyle karşılaşabilmektedir. Bu tür ifadelerin aslında şiddetin bir türü olduğu ve ilerleyen süreçte çocuk ve gençlerin sapkın ya da şiddet içerikli edimlere yönelmelerine zemin hazırlayabilecekleri gerçeği göz önüne alındığında söz konusu duruma gösterilecek hassasiyetin önemi daha da artmaktadır.

4.2. İnternet

Televizyon kadar etkili bir diğer kitle iletişim aracı ise internettir. Her geçen gün kullanıcı sayısı giderek artan ve insanın yaşamında daha fazla yer almak için sanki televizyonla yarışan bu teknolojik ürün, tıpkı onun gibi kontrollü bir kullanımı gerektirmektedir. Kullanıcı yaşı 3'e kadar inen (Cihan, 2008)* internetin, kullanıcılarının 2000–2007 yılları arasında Avrupa'da %199,5, Türkiye'de ise %700 oranında arttığı bildirilmektedir (Aydın, 2007). Diğer taraftan, 2007 yılında Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından gerçekleştirilen bir araştırmada, bilgisayar ve internet kullanımının en yüksek olduğu yaş grubunun 16–24 olduğu ve bu yaş grubunu 25–34 yaş grubunun izlediği, ayrıca eğitim durumu açısından bilgisayar ve internet kullanım oranlarının sırasıyla %88,5 ve %87,7 ile yüksekokul, fakülte ve üstü mezunu (TÜİK, 2009, s.33) oldukları tespit edilmiştir.

7'den 70'e her kesimden insanın özellikle internet kafeler vasıtasıyla rahatça kullandığı bu ürünün, aynı zamanda her türlü illegal kullanıma müsait olduğu pek çok araştırma ve gözlem sonucu ortaya konmuştur. İnternet vasıtasıyla gençlerin sapma davranışı göstermeleri söz konusu olduğunda, ilk akla gelen konulardan birisi cinsellik-pornografi olmaktadır. Günlük yaşamda karşılığı olmayan bazı güdülerin giderilmesi, sanal dünyanın kullanılmasıyla gerçekleşmektedir. Dolayısıyla, internet ortamında pornografiye olan ilginin artması ya da azalmasını cinsellik güdüsünün bastırılmışlık oranı belirlemektedir (Tarcan, 2005, s.42). İnternet kullanıcılarının %15'inin cinsellik içerikli chat** odalarını ve porno sitelerini ziyaret ettiği (Tarcan, 2005, s.43) -bu oranın daha da yüksek olduğu sanılmaktadır- göz önüne alındığında, çocukların internet kullanımı sonucu özellikle de internet kafeler

* World Internet Institute (WII) adlı uluslararası şirketin İsveç'te yaptığı bir araştırmada internet kullanım yaşının 3'e kadar indiği belirlenmiştir. Araştırmada İsveç'teki beş yaşındaki her iki çocuktan birisinin internet kullandığı ve internette sörf yaptığı, üç yaşındaki her beş çocuktan birinin ise internet kullandığı tespit edilmiştir (Cihan, 2008).

** Chat, "internet vasıtasıyla, birden çok kişinin aynı anda sohbet etmesini sağlayan bir servis" biçiminde tanımlanabilir. İngilizce'de; "hoşbeş etmek, çene çalmak, yarenlik etmek, sohbet etmek" anlamında kullanılmaktadır (Tarcan, a.g.e., s.56.).

yoluyla farkında olmadan bu tür sitelere girerek ya da girmeyi öğrenerek pek çok olumsuzlukla karşı karşıya gelmeleri söz konusu olabilmektedir.* Tüm bunlara bilgisayarda oynanan şiddet içerikli oyunların çocukta ‘ölüm ve yok olmanın önemsiz olduğu’ (Taşçı ve Mutlu, 1991, s.99) düşüncesini yaratması veya şiddet davranışının normal bir edim olduğu kanaatini oluşturması da eklendiğinde, internet kullanımının denetim altında tutulmadığında çocuklarda birçok suçlu davranışa neden olacağı açıktır.

4.3. Sinema

Günümüzde izleyici oranı giderek azalsa da sinemanın da çocuklarda suçlu davranışlara yol açtığı söylenebilir. Örneğin Orhon, sinemanın çocuklar açısından zararlı olabilecek olumsuz davranış örneklerini içerebileceğine dikkat çekmektedir. Bu konuda yapılan bir anket çalışmasına işaret ederek, çalışmada, kızların %75’inin bazı filmlerin kendilerini tahrik ettiğini, 252 genç suçlu kız üzerinde yapılan başka bir ankette de, gençlerin %71’inin sinemanın kendilerine ‘lüks bir yaşama sahip olma’ hevesi aşıladığını ifade ettiklerini belirtirken (Orhon, 1962, s.11), Unesco tarafından yayınlanan bir raporda ise, sinemanın suçlu davranışların nedenlerinden biri olduğu, kuvveti bir hak aracı olarak kullanmayı teşvik eden filmlerin gençleri etkilediği/tahrik ettiği, ruhsal durumlarını bozduğu ve onları zamansız cinsel heyecanlara sürüklediği bildirilmiştir (Dönmezer, 1994, s.234). Türkiye’de İ. Zati Öget (1936) tarafından cezaevindeki çocuklar üzerinde yapılan bir araştırmada, suçlu çocukların büyük bir kısmının sinemalarda oynatılan polisiye ve macera filmlerinin etkisinde kaldığı (Taşçıoğlu, 1943, s.263) tespit edilirken, Dönmezer’in 124 suçlu çocuk üzerinde yaptığı çalışmada ise, çocukların yaklaşık %29’unun cinayet ve savaş içerikli filmlere gittikleri (Dönmezer, 1943, s.119) belirlenmiştir. Burada belirtilen veriler özellikle televizyonun henüz yaygınlaşmadığı, kitleler üzerinde günümüzdeki kadar etkisinin olmadığı, aksine, sinemanın insanlar üzerinde önemli oranda etkisinin olduğu dönemlere aittir. Ancak bugüne baktığımızda sinema salonlarında gösterilen filmlerle televizyon kanallarında gösterilen filmler arasında

* Örneğin bkz.: ‘Küçük kızlara facebook tuzağı’ Sizi manken yapacağım deyip yaşı küçük kızların çıplak görüntülerini elde eden kişi yakalandı (Alaattinoğlu, AHT, 2009). ‘İnternette Atatürk ve Kuran’la porno tuzağı’ İnternet üzerinden çalışan pornocular, çocukları emellerine alet edebilmek için akla gelmeyecek tuzaklar kuruyor. Tıklanabilmek için her yolu deneyen pornocular, bu uğurda Atatürk ya da Müslümanların kutsal kitabı Kuran’ı bile kullanmaktan çekinmiyor (Dündar – Erbaş, 2006). ‘MSN’de sapık dehşeti!’ Yaşları 12 ile 14 arasında değişen erkek çocuklarıyla internette tanışıp çıplak görüntülerini çeken ve daha sonra da “Görüntüleri yayımlarım” tehdidiyle çocuklara tecavüz edip porno tuzağına sürükleyen T. D. P. (38) yakalandı. P.’nin evinde tecavüz görüntülerini de içeren 226 film ile 2 bin 126 adet fotoğraf bulundu (Erdem, DHA, 2009).

bir farklılığın olmadığı görülmektedir. Çünkü vizyona yeni giren filmler, sinemalarda izleyiciye sunulduktan bir müddet sonra televizyon kanallarında da gösterime girmektedir. Bu ise, sinema ve televizyon arasında çocukların izledikleri filmlerden etkilenmeleri noktasında bir farkın olmadığını göstermektedir. Ancak sinemanın televizyonla olan bu benzerliğinin yanında, onu hem televizyondan hem de diğer medya organlarından ayıran bazı özellikleri de söz konusudur. Bunlardan biri sinema salonlarında film izlemenin bireyin özgür iradesiyle ve ekonomik durumuyla ilgili olması, bir diğeri ise, televizyon gibi ev ortamında tek başına ya da aile bireyleriyle değil, bir kalabalık içerisinde ya da pek çok insanla bir arada bulunularak gerçekleştirilen kültürel ve planlı bir etkinlik olmasıdır. Bu durum, çocuk ve gençlerin sosyalleşmesine katkı sağlayan ve belki de onu diğer medya organlarından ayıran en önemli özellik olarak belirtilebilir.

4.4. Radyo

Batı'da kamuya yönelik ilk düzenli radyo yayınları farklı tarihler belirtirse de 1920 yılında (Aziz, 2007, s.5) başlarken, Türkiye'de ise ilk radyo yayını 1927'de gerçekleşmiştir (Oskay, 1978, s.14). Sesin elektromanyetik dalgalar yolu ile boşlukta yayılması ve bu dalgaların bu amaç için geliştirilmiş özel alıcılar (radyo alıcıları) sayesinde sese çevrilmesi ve kamunun hizmetine sunulması şeklinde tanımlanan radyo yayınlarının başlangıcı tarihsel olarak televizyon yayınlarından önceye denk gelmektedir (Aziz, 2007, s.3).

Radyo, aşağı yukarı her yaşta ve her kesimden insan için kolay ulaşılabilmek, pek çok ortamda ve durumda rahatlıkla dinlenebilme, ekonomik ve taşınabilir olma gibi üstünlüklere sahip bir üründür. İnsanları bilgilendirme, eğitme, eğlendirme gibi özelliklerinin yanında ticari işlevlere de sahip olan radyo, zaman zaman kişilerin ya da yayın kuruluşlarının bilinçli veya bilinçsiz olarak sergiledikleri tutumlardan/yayın içeriğinden kaynaklanan olumsuz bazı etkilere de neden olabilmektedir.* Özellikle çocuk ve gençlerin kolayca etkilenecek tutum, düşünce ve davranışlarına yansıttıkları bu olumsuzlukların başlıcaları, ülkedeki mevcut dilin yanlış ve kötü kullanılması, müstehcen ifadeler, küfürlü ve argo kelimeler, sanatçı, siyasetçi, sıradan insanlar ya da kurum veya kuruluşlara yönelik alay, hakaret vb. içeren sözler ve yine toplumun değerler dünyasına yönelik aşağılayıcı ve incitici ifadelerdir.

Ülkemizde Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) tarafından,

* Radyo yayınlarıyla ilgili 3984 sayılı 'Radyo ve Televizyon Kuruluşları ve Yayınları Hakkında Kanun'un İkinci Bölüm 4. Maddesinin alt bentlerinde (Aziz, 2007, s.290-293) yayınlarda uyulması gerekli kurallar belirtilmektedir.

Ocak-Şubat 2007 tarihleri arasında, Türkiye genelini temsilen 21 ilde, 4501 kişinin katılımıyla gerçekleştirilen “Radyo Dinleme Eğilimleri Araştırması” radyo dinleyicileriyle ilgili dikkat çekici sonuçlar ortaya koymuştur. Araştırmada, dinleyicilerin %30,2’sinin çok sık, %49,7’sinin ise ara sıra radyo dinledikleri belirlenirken, gençlerin yaşlılardan daha sık radyo dinlediği tespit edilmiştir. Elde edilen bulgular yaşın yükselmesine bağlı olarak radyo dinleme sıklığının düştüğünü (61 ve daha yukarı yaşlarda bu oran %19,6’ya kadar iniyor), 15–20 yaş arasındaki dinleyicilerin ise %39’unun çok sık radyo dinlediğini göstermiştir (RTÜK, 2010).

Günümüzde teknolojinin giderek gelişmesiyle birlikte artık sadece evde, işyerinde, tarlada vb. yerlerde değil, çeşitli aparatlar ya da araçlar (kulaklık, cep telefonu vb.) yardımıyla okulda ya da sınıfta ve başka pek çok ortamda kolayca dinlenebilen bir ürün haline gelen radyonun dinleyicileri arasında özellikle gençlerin azımsanmayacak bir oranda yer alması, bu ürünün yayınlarında sergilenmesi gereken tavrın önemini daha da arttırmaktadır.

4.5. Gazete ve Dergiler

Çocukları suçlu davranışlara yönlendiren diğer medya ürünleri ise gazete ve dergilerdir. Çağdaş biçimiyle ilk gazeteler 1700’lerde broşür olarak basılıp dağıtılmıştır. 19. yüzyılın sonlarından itibaren ise bugünkü anlamda günlük gazeteler basılmaya başlanmış, ilk ucuz günlük gazeteler ise ABD’nde New York’ta ortaya çıkmıştır (Giddens, 2000, s.389). İlk çıktığı dönemlere kıyasla günümüzde gazetelerin çocuklar üzerinde -televizyon ya da internet kadar- önemli bir etkisinin olduğunu söylemek kuşkusuz abartılı olacaktır. Toplumumuzda çocuklar bir yana, yetişkinlerin okuma oranını da göz önüne aldığımızda bu savımızın doğruluğu da bir o kadar artmaktadır. Diğer taraftan, yapılan bir araştırmada, popüler gazete ve dergilerde en çok işlenen konuların cinayet ve cinsellik olduğunun (Alemdar ve Erdoğan, 1994, s.23) tespit edilmesi bu ürünlerin kanımızca çok da masum olmadığını gösteren bir veridir. Örneğin, Furs tarafından çocuklara yönelik olarak yayın yapan 92 resimli dergi üzerinde bir çalışma yapılmış ve dergilerde 500 saldırı, 186 şiddet davranışı ve 14 adam öldürme eylemi saptanmıştır. Lekman da söz konusu çalışmanın bulgularına işaret ederek, dergilerin her sayfasında bir şiddet eylemi olduğu varsayıldığında, her çocuğun 10 yıl içinde en az 18.000 kavgaya, cinsel saldırı, işkence vb. sahneler görebileceğini ileri sürmüştür (Yavuzer, 1996, s.245). Dergilerin, çocukların meraklarını tahrik edecek yanlış açıklamalarla ve cinsel suç işleme olasılıklarını arttıracak müstehcen resimlerle dolu olması (Sevük, 1998, s.58), gazetelerin ise, çeşitli suçlarla ilgili haberleri abartılı bir şekilde veren yayınlar yaparak toplumda-

ki dengesizler ve suç tehlikesi gösteren kişiler üzerinde teşvik ve tahrik edici etkiler yaratabileceği (Dönmezer, 1994, s.230–231) gerçeği, bu ürünlerle ilgili yorum yaparken temkinli olmayı gerektirmektedir. Suçluların suçlarını nasıl işlediklerinin ve hangi hataları yaparak yakalandıklarının farkında olmadan okuyuculara öğretildiği (Dönmezer, 1994, s.232) bu ürünlere, çocukların kolayca ulaşabileceği gerçeğini göz önüne aldığımızda bu tarz yayınların az da olsa çocuk suçluluğunda etkisi olacağını söylemeliyiz.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Genelde suç, özelde de çocuk suçluluğu ister ilkel, ister geleneksel, isterse de modern olsun bütün toplum türlerinde görülen –ve her toplumun kendi gerçekliğine bağlı olarak ortaya çıkan- evrensel bir olgudur. Günümüzde bilim ve teknoloji alanında yaşanan hızlı değişimler, nüfus artışı ve diğer bazı global ve yerel etkiler pek çok toplumda özellikle çocuklar tarafından sergilenen sapkın ya da suçlu davranışları önceki yüzyıllara oranla hem sayı hem de tür açısından giderek arttırmıştır. Özellikle modernleşme sürecini yaşayan toplumlarda bu durum daha yoğun bir şekilde görülmektedir. Geleneksel olanın yerini modern olana bıraktığı, dolayısıyla, sürecin kendi dinamikleri tarafından herşeyin yeniden inşa edildiği söz konusu toplumlarda, ahlâki/dinsel değerlerden hukuksal değerlere, insani ilişkilerden çalışma hayatına, aile yaşamından çocuk eğitimine kadar her tür tutum, düşünce ve tavır değişime uğramakta, bu ise, toplumda çeşitli sıkıntıların ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Özellikle iletişim-bilişim devrimiyle beraber insanlığın üzerindeki en etkili hegemonik güç haline gelen medya, bilgiye kolay ulaşma, yaşamı kolaylaştırma, farklı kültür ve coğrafyalar hakkında bilgilendirme, günlük yaşamdan haberdar etme gibi pek çok olumlu yanına karşın, insanlararası ilişkileri etkileyerek toplumda norm dışı davranışların ortaya çıkmasına zemin hazırlayan bir unsur haline gelmiştir. Medyanın neden olduğu bu norm dışı davranışlardan çocukların etkilenme oranının giderek artması ise dikkat çekmektedir. Dolayısıyla, çocukların bu bağlamdaki suçlu edimlerini azaltacak ya da ortadan kaldıracak önlemlerin alınması gerekmektedir. Bu açıdan devlete, kurumlara ve bireylere önemli sorumluluklar düşmektedir. Olası suçlu davranışlardan çocukları ve gençleri koruyabilmek için devlet, kurum ve bireyler olarak yapılması gerekenler şöyle ifade edilebilir:

Yapılan pek çok araştırma televizyonun çocuklarda pasifleşme, dikkat eksikliği, geç konuşma, kötü beslenme, tatminsizlik, aşırı tüketici olma, duyarsızlık, edilgenlik, huzursuz bir ruh haline sahip olma, uyku

sorunu yaşama, saldırganlaşma gibi olumsuz etkiler ortaya çıkardığını göstermektedir. Özellikle son yıllarda yapılan araştırmalarda belli bir yaşın altındaki çocuklarda zekâ geriliğine yol açtığı belirlenmesi,* anne-babaların, bu ürünle ilgili almaları gereken önlemlerin ne kadar önemli olduğunu daha da net bir şekilde ortaya koymaktadır. Bunun yanında, çocuklarının sosyo-psikolojik açıdan sağlıklı bir şekilde gelişebilmesinin yolunun oyun ve akran gruplarına girmeleriyle ve çeşitli paylaşımlarda bulunmalarıyla mümkün olduğunu, özellikle televizyon, internet gibi ürünlerin ise, böylesi bir gelişim sürecini engellediğini bilmeli** ve onların televizyon ve internetin karşısında bulunma sürelerini sınırlayarak ‘televizyonun/internetin kontrolündeki çocuk’ yerine ‘televizyon izleyen veya internet kullanan çocuk’ özelliğini kazanmalarını sağlamalı ve böylece kendileriyle ya da akranlarıyla daha fazla vakit geçirmelerine olanak yaratmalıdırlar.

Anne-babalar, çocuklarının biyo-fizyolojik gelişimleriyle ilgili bilgileri sokaktan, arkadaşlarından ya da çeşitli medya organlarından öğrenmek yerine öncelikle kendilerinden öğrenmesinin onun psiko-sosyal açıdan sağlıklı bir gelişim gösterebilmesi için gerekli olduğunu bilmelidirler. Bunun yanında, konuşmanın, paylaşmanın çocukların gelişimi için ne oranda önemli olduğunu bilerek, ona her gün belirli bir zaman dilimi ayırmalı ve kendileriyle her türlü konuyu/sorunu konuşabileceği arkadaşça bir ilişki süreci geliştirmelidirler.

Son zamanlarda gerek yurt dışında gerekse de yurt içinde çocukların akranlarına ya da kendilerinden daha küçük yaştaki çocuklara taciz ve tecavüzde bulduklarının görülmesi medya organlarıyla –özellikle de televizyon ve internetle- ilgili alınması gereken tedbirlerin önemini bir kez daha göstermektedir. Dizi film ve filmlerde ya da internet sitelerinde erotik ve pornografik görüntülerin herhangi bir sınırlama olmaksızın sergilenmesinin çocukların gerçek yaşamda da bu tür olaylara yönelmesine neden olacağı açıktır. Dolayısıyla ilgililer var olan düzenlemelerdeki

* Örneğin bkz., “*Kanıtlanamayan o gerçek ispatlandı*”, Fransa’da yapılan bir araştırmada televizyonun 3 yaşın altındaki çocuklarda zekâ gelişimini olumsuz yönde etkilediğinin belirlenmesi bu yaş altındaki çocukların televizyon izlemelerinin yasaklanmasına yol açtı. Yasaklamanın sadece yetişkinlere yönelik programları değil, Baby TV, Babyfirst TV gibi beklere yönelik televizyon kanallarında yayımlanan programları da içerdiği bildirildi (Bugün).

** Örneğin bkz.; “*F. kendini sihirbaz santyor*” Osmaniye’nin Kadirli ilçesinde, televizyonda izlediği dizilerden etkilenen ve kendini sihirbaz sanan 11 yaşındaki çocuğa ruhsal tedavi başlatıldığı bildirildi (Osmaniye-AA).

yetersizlikleri belirleyip bu tür yayınlarla ilgili daha sıkı önlemler almaya yönelik çalışmaları bir an önce başlatmalıdırlar*.

Ailedeki birlik ve beraberliğin pekiştiği ortamlardan biri de yemek saatleridir. Dolayısıyla anne-baba, özellikle sabah kahvaltısı ve akşam yemeği esnasında televizyon, radyo, gazete, dergi gibi medya organlarının o anki öğünün bir parçası/üyesi olmasına izin vermemeli, bu tür birlikteliklerin aile üyelerinin duygusal paylaşımlarda bulunabilmeleri için iyi bir fırsat olduğunu bilmelidirler.

Günümüzde artık bazı evlerde birden fazla televizyonun kullanılmaya başlandığı görülmektedir. Böylesi bir durum ise, çocukların televizyonla olan temasını arttırmaktadır. Dolayısıyla anne-babalar, onların televizyon izleme sıklıklarını azaltmak ya da kontrol altına almak için evde tek televizyon bulundurmaya ve herkesin kullanımına açık bir mekanda olmasına dikkat etmelidirler.

Çatışmaların yoğun olarak yaşandığı ailelerde çocuklar, çatışmanın yarattığı gerginlikten kaçmak ya da korkuyu bastırmak gibi nedenlerden dolayı televizyona yönelmektedirler. Dolayısıyla ebeveynler, çocuklarını aile içi çatışmalardan mümkün olduğunca uzak tutmaya ve en önemlisi de aile içerisindeki düşünce ayrılıklarını/sorunları demokratik bir atmosferde çözmeye özen göstermelidirler.

Çeşitli medya organlarında sergilenen şiddet ve saldırganlık içerikli görüntüler korku ya da kaos kültürünün üretilmesine yol açmaktadır. Böylesi bir durum ise, özellikle çocukların ruh sağlığı üzerinde ciddi tahribatlar yapmakta ve toplumsal ilişkilerde baskıyı, zorbalığı, ön plana alan bir gençliğin/toplumun oluşmasına neden olmaktadır. İlgililer bu hususu dikkate alarak özellikle televizyon, internet, sinema, gazete ve dergilerdeki yayınların kontrolüne yönelik daha radikal ve sürdürülebilir çözüm yolları üretmelidirler.

* Örneğin bkz.; “Böyle tecavüz görülmedi”, İngiltere'nin başkenti Londra'da gerçekleşen tecavüz vakası ülkede gündeme oturdu. Londra'nın doğusundaki bir parkta 10 yaşındaki iki erkek çocuk 8 yaşındaki bir kız çocuğuna tecavüz etti (Daily Mail), “Cinsel taciz, 9 yaşında hayatını kâbusa çevirdi” Çorum'da 9 yaşındaki S.İ. adlı kıza tacizde buldukları iddia edilen 12 yaşındaki O.İ. ve 12 yaşındaki V.İ. ile onlara yardımcı olan kuzenleri 17 yaşındaki K.İ.'nin tutuksuz olarak yargılanmalarına devam edildi (Karadağ, DHA), “8 çocuk 2 bebeğe tecavüz etti, 1'ini öldürdü”, Siirt'in Pervari ilçesindeki YİBO'da okuyan 13-14 yaşındaki 8 öğrenci, 2 ve 3 yaşındaki iki bebeğe tecavüz etti. Bebeklerden birisini havuzda boğarak öldüren çocuklar, diğerini ise derede ölüme terk ettiler. Ölüme terk edilen bebek kurtuldu (CNNTURK).

Bazı medya organlarında yoğun miktarda şiddet edimi izleyen çocuklar, zaman içerisinde gerçek dünyayı sıradan bir yer olarak algılamaya başlamaktadırlar. Onların film, reality show, çizgi film vb. programlarda sürekli olarak şiddet görüntülerine muhatap olmaları, bir süre sonra bu tür davranışları normal edimlermiş gibi kabul etmelerine ve benzeri edimleri akranlarına hatta yetişkinlere karşı sergilemelerine yol açmaktadır. Önemli bir diğer konu ise, çocukların sürekli olarak saldırganlık ve şiddet görüntülerine muhatap olmalarının zaman içerisinde onlarda güçlünün haklı olduğu yönünde bir anlayışın oluşmasına yol açmasıdır. Böylesi bir durum ise baskıcı, zorba vb. yönetim biçimlerinin doğal ya da normal bir toplum modeli olduğuyla ilgili bir düşünce/zihniyet biçimini geliştirebilir. Çocuk ve gençlerin düşünce dünyasında bu tür bir anlayışın oluşmasının, toplumun gelecekteki demokratik, hümanist yapısına verebileceği zararlar göz önüne alındığında durumun ciddiyeti bir o kadar daha iyi belirginleşmektedir. Yetkililer bu noktayı dikkate alarak televizyon, sinema vb. ürünlerdeki yaygın içeriğiyle ilgili gerekli düzenlemeleri yapmalıdırlar.

Televizyonda özellikle çocuk oyuncuların oynadığı reklam, dizi ve klipler çocukları ekrana bağlayan diğer yayınlardır. Her yaştan çocuğun rol aldığı/oynadığı bu tip yayınlar, izleyici olan diğer çocuklar üzerinde özentî veya öykünme oluşturmakta, doğası gereği insanlara zaten gerçek olmayan bir dünyayı sunan televizyon, bu tür programlarla çocukların ekran karşısında kalma sürelerini daha da fazla arttırarak onların gerçek dünya ile ilgili algılarının değişmesine yol açmaktadır. Devletin ilgili kurumu ve televizyon kanalı yöneticileri bu tür programlara belli bir sınır getirmeli ya da bu tarz içeriğe sahip ürünlerin günün belirli bir saatinde yayınlanmasını sağlamalı, en önemlisi de anne-babalar bu konuda gerekli bilince sahip olmalıdırlar.

Çizgi filmler, çocukların en çok ilgi duyduğu medyatik ürünlerdir. İçinde vurma, kırma vb. her tür saldırganlık ve şiddet görüntüsünün sempatiklik içinde gösterildiği bu ürünler, çocukların bu tür davranışları görüp öğrenmelerine ve zamanla çevrelerine yansıtmalarına yol açmaktadır.* Dolayısıyla yetişkinler, çocuklarının hangi çizgi filmleri izleyeceklerini belirlemeli ve bu tür filmleri onlarla birlikte izlemelidirler. Devletin ilgili kurumu başta olmak üzere televizyon kanalı sahipleri ya da yöneticileri ise

---

* Örneğin çocukların televizyon izleme alışkanlıkları ve davranışları ile ilgili olarak 6-12 yaş grubundaki 500'ü kız, 500'ü erkek olmak üzere toplam 1000 ilköğretim öğrencisi ile yüz yüze görüşülerek gerçekleştirilen bir araştırmada söz konusu yaş grubundaki çocukların yüzde 58,4'ünün Süpermen, Örümcek Adam ve Selena gibi televizyon kahramanlarının yerinde olmak istedikleri tespit edilmiştir (Kayseri, CİHAN).

diğer yayın türlerinde halen yürürlükte olan akıllı işaretler tarzındaki tedbirleri çizgi filmler için de uygulamaya koymalıdır.

En az televizyon kadar çocukları etkileyen bir diğer teknolojik ürün ise internettir. İnternetin kontrollü kullanımıyla ilgili pek çok yasal uygulama yürürlüğe kalsa da, ev dışı ortamlarda bunu sağlamak mümkün olmayabilmektedir. Özellikle internet kafeler bu anlamda her türlü olumsuzluğa açıktır. Bilgisayarın/internetin yönetiminin kafe sahibinin inisiyatifinde olması ya da filtreleme sistemi gibi tedbirler açıktır ki çocukların internette gelebilecek tehlikelere karşı güvende olduğu anlamına gelmemektedir. Dolayısıyla, kafelerdeki internet kullanımı için ilgili kurum ve kuruluşlar tarafından titiz bir kontrol süreci oluşturulmalıdır.

İnternetin günümüzde pek çok yetişkin üzerinde ciddi oranda bağımlılık yaptığı ve onların sapkın ya da suçlu davranışlara yönelmesine neden olduğu bilinmektedir*. Yetişkinler gibi zihinsel ve psikolojik açıdan yeterli donanıma sahip olmayan çocukların bu ürüne karşı bağımlı hale gelmeleri kuşkusuz daha kolaydır. Bu nedenle aileler, çocuklarının internet kullanımlarını kontrol altında tutmaya çalışmalıdırlar. Onların hangi internet kafeye kimlerle gittiğini bilmeli ve internetin yararlarının yanında zararlarının da olabileceği konusunda çocuklarını bilinçlendirmelidirler. Ayrıca bilgisayar, ev içerisinde ortak kullanım alanlarında bulundurulmalı ve ekranı da herkesin görebileceği tarafa dönük olmalıdır.

Bilgisayar ya da internet kullanımı, çocukların yaşamında samimi ilişkilerin, paylaşmanın, beraberliğin vb. tutum, düşünce ve davranışların ortadan kalkmasına veya azalmasına yol açmaktadır. Bu ise, onların toplumsal yaşamda yalnızlaşmalarına, toplumsal ilişkilerde başarısızlık göstermelerine neden olmaktadır. Dolayısıyla, anne-baba ve diğer yetişkinler çocuklarının bilgisayar/internet kullanımını sınırlandırmalı ve onların sosyalleşme sürecine katkı sağlayacak ortamlara girmelerine zemin hazırlayacak tutumlar geliştirmelidirler.

* Örneğin bkz.: '*Bilgisayar Bağımlısı Sevgilisini Öldürdü*'. İngiltere'de 62 yaşındaki M. P. isimli adam, 46 yaşındaki sevgilisi C. C.'yi sürekli bilgisayar oyunu oynadığı için öldürdüğünü itiraf etti (Daily Mail Reporter, 2009), '*Oyun Bağımlılığı Yuva Yıkıyor*'. S. D., lise yıllarında aşık olup evlendiği kocası A. D.'den aşırı derecede bilgisayar oyunu bağımlısı olmasından dolayı boşandı (HaberX, 2009), '*Oyun Bağımlısı Kadın Çocuklarını Boğdu*'. Almanya'da World Of Warcraft adlı bilgisayar oyununun müptelası olan K. O. adlı anne, *oyun yüzünden onlara zaman ayıramayacağı gerekçesiyle* iki bebeğini doğar doğmaz öldürdü (Blake, 2009), '*Bilgisayarda oyuna daldı ve...*' Çin'in doğusundaki Jiangsu eyaletinin merkezi Nanjing'de internette oyuna dalan bir doktor, 5 aylık bir bebeğin ölümüne yol açtı (China Daily).

Sinemanın günümüzde, izleyici oranı televizyon kadar olmasa da, şiddet ve saldırganlık içeren, dolayısıyla, çocukları suçlu davranışlara yöneltecek yayınlara sahip olduğu bilinmektedir. Bu açıdan anne-babalar, çocuklarının sinemaya/hangi filme kiminle/kimlerle gittiğini bilmeli ve gerekirse bir bilgilendirmede bulunmalıdırlar.

Anne-babalar, eve alacakları gazete ve dergilerin seçiminde titiz bir tutum sergilemelidirler. Yayın ciddiyetinden uzak ya da her türlü (şiddet, erotizm vb.) haber veya bilgiye belirli bir sınırlama koymadan yer veren yayınların çocukların psiko-sosyal yapısında olumsuz etkiler yaratacağını bilmeli, gazetelerin habercilik/yayıncılık anlayışını ve dergilerin yayın içeriklerini dikkate alan bir tavra sahip olmalıdırlar.

Sonuç olarak medya/kitle iletişim araçları, kitlelere, kurgulanmış, daha da önemlisi neyin, nasıl anlaşılması gerektiği önceden tasarlanmış bir gerçeği sunmaktadır. Zihinlerin özgürlüğünün ortadan kalkarak medyanın kontrolü altına girdiği böylesi bir süreçten en fazla zararı kuşkusuz çocuklar görmektedir. Hayata, özellikle kumanda düğmeleriyle ya da klavye tuşlarıyla bağlanan ve etraflarında olup bitenlere karşı edilgen bir kişilik yapısı sergileyen çocukların, -toplumun geleceğini temsil ettikleri gerçeğini göz önüne aldığımızda- endişe verici bir süreci yaşadıkları söylenebilir. Medya organları içerisinde özellikle televizyon ve internetin/bilgisayarın çocuklar tarafından kontrolsüz bir şekilde kullanımının onların biyo-psiko-sosyal ve zihinsel gelişimleri üzerinde ciddi tahribatlar yaptığı pek çok araştırma tarafından ortaya konmuştur/konmaktadır. Dolayısıyla, modern çağın efendisi/vazgeçilmezi olan bu ürünlerin bilinçli, kontrollü bir tutum ve tavır içerisinde kullanılmalarının çocukların gelişimsel pek çok özelliğine, aile hayatına, insanlararası ilişkilere ve sonuçta toplumun geleceğine önemli oranlarda katkı sağlayacağını kuşku götürmez bir gerçek olduğunu düşünüyoruz.

5. KAYNAKÇA

- Alemdar, K., Erdoğan, İ. (1994). Popüler Kültür ve İletişim. Ümit Yay., Ankara.
- Aydın, A. (2001). Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi. Alfa Basım Yayım, İstanbul.
- Aziz, A. (2007). Radyo Yayıncılığı. Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Bal, H. (2004). Çocuk Suçluluğu. Fakülte Kitabevi, Isparta.
- Bozkurt, V. (2005). Değişen Dünyada Sosyoloji. 3. Baskı, Aktüel Yay., İstanbul.

- Burt, C. (1925). The Sub-Normal School-Child - Volume One: The Young Delinquent, London, University of London Press, Ltd..
- Demirkol, E., Ünlü, O. (2007). Anayasa – TCK – CMK – Ceza – CGİK. Kardeş Hukuk Kitaplığı, İstanbul.
- Doğan, İ. (2000). Sosyoloji. 3. Basım, Sistem Yayıncılık, İstanbul.
- Dönmezer, S. (1943). Garp Memleketlerinde ve Memleketimizde Çocuk Suçluluğunun Umumî İnkişafı. İş-Felsefe, Ahlâk ve İçtimaiyat Mecmuası-Cumhuriyetin XX nci Yılında Çocuk Meselesi, 34:(9), Defter: 2, İstanbul,?.
- Dönmezer, S. (1994). Kriminoloji. 8. Basım, Beta Basım Yayım, İstanbul.
- Edles, L. D. (2005). Uygulamalı Kültürel Sosyoloji. (Çev.: C. Atay). Babil Yay., İstanbul.
- Erçetin, Ş. Ş. (2006). Eğitim ve Şiddet. Hegem Yayınları, Ankara.
- Giddens, A. (2000). Sosyoloji. (Y. H.: H. Özel – C. Güzel). Ayraç Yayınevi, Ankara.
- İçli, T. G. (2007). Kriminoloji. 7. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- İnanç, B. Y., Bilgin, M., Atıcı, M. K. (2005). Gelişim Psikolojisi. 2. Baskı, Adana Nobel Kitabevleri, Adana.
- İspirli, M. (2000). Medya Gerçeği ve Haberciler. Akçağ Basım Yayım, Ankara.
- Kulaksızoğlu, A. (2000). Ergenlik Psikolojisi. 3. Basım, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Lutz, P. (1965). Çocuk Suçluluğu. Adalet Bakanlığı Yayınları, Yeni Seri, Sayı: 5, Yeni Cezaevi Matbaası, Ankara.
- Mete, M. (1999). Televizyon Yayınlarının Türk Toplumunu Üzerindeki Etkisi. AYK Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı, Ankara.
- Orhon, G. (1962). Suçlu Çocuklarla İlgili Bir İnceleme. Ankara, Gürsoy Basımevi.
- Oskay, Ü. (1978). Toplumsal Gelişimde Radyo ve Televizyon. Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.
- Polat, O. (2004). Kriminoloji ve Kriminalistik Üzerine Notlar. Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Sevük, H. Y. (1998). Uluslararası Sözleşmelerdeki İlkeler Açısından Çocuk Suçluluğu İle Mücadelede Kurumsal Yaklaşım. Beta Basım, İstanbul.
- Tarcan, A. (2005). İnternet ve Toplum. Ankara, Anı Yayıncılık.
- Taşçı, C. N., Mutlu, M. E. (1991). Bilgisayar Tarihi. İstanbul, Ağaç Yayıncılık Ltd. Şti..

- Taşcıoğlu, R. (1943). Suçlarda içtimaî amiller hakkında bir deneme, Sosyoloji Dergisi, Sayı: II, İstanbul, Rıza Koşkun Matbaası.
- Vatandaş, C. (2003). Aile ve Şiddet. Yayın No: 58, Afyon, Afyon Kocatepe Üniversitesi Yay.
- Yavuzer, H. (1996). Çocuk ve Suç. 8. Basım, İstanbul, Remzi Kitabevi.
- <http://www.allbusiness.com/services/motion-pictures/4929710-1.html>, 10.09.2009, 21:10, Haberin yayın tarihi: 23.07.1999.
- http://books.google.com.tr/books?id=jPEDAAAAMBAJ&pg=PA4&lpg=PA4&dq=14-year-old+Sandy+Charles+murdered+a+7-year-old+boy.&source=bl&ots=E6M73zAwGg&sig=e0CV7KbzGJSBCjXGm6ssocrxarU&hl=tr&ei=mFWZS8HCK4K34gb3sMDzCg&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=6&ved=0CCEQ6AEwBQ#v=onepage&q=&f=false, 26.09.2009, 14:45, Haberin yayın tarihi: 13.08.1996.
- <http://www.bugun.com.tr/haber.aspx?id=49914>, 12.06.2009, 09:30, Haberin yayın tarihi: 04.01.2009.
- http://www.capital.com.tr/haber.aspx?HBR_KOD=4032, 23.04.2009, 10:25, Haberin yayın tarihi: 01.03.2007.
- <http://www.cnmturk.com/2010/turkiye/04/26/8.cocuk.2.bebege.tecavuz.etti.1ini.oldurdu/573637.0/index.html>, 28.04.2010, 07:50, Haberin yayın tarihi: 26.04.2010.
- <http://www.dailymail.co.uk/news/article-1165928/Man-sentenced-life-jail-stabbing-partner-death-obsessed-playing-Grand-Theft-Auto.html>, 12.03.2010, 08:45, Haberin yayın tarihi: 01.04.2009.
- http://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:opvNS8mORpUJ:www.tuik.gov.tr/Ice rikGetir.do%3Ffistab_id%3D4+TUIK+in+2007+de+yapt%C4%B1%C4%9F%C4%B1+ara%C5%9Ft%C4%B1+mayaya+g%C3%B6re+bilgisayar+ve+internet+kullan%C4%B1m%C4%B1n%C4%B1n+en+y%C3%BCksek+oldu%C4%9Fu+ya%C5%9F+grubu+16-24&hl=tr&gl=tr&pid=bl&srcid=ADGEESiJvPqBIhIbV-KiAIfRvVkJHHREGx94DA-ZtkxQYpYxAG70zQ8U4Cm05HTGAVI5yzeEAwoaOCrctVsGuQqGb6Sr8bbDvLYbkywXScZbhVZWx2KELftX7yBKs6hoPiopwxiB7C6&sig=AHIEtbRQ4_dEQhXvwQomTwS6JcbVlmcBsg, 11.03.2010, 21:40.
- <http://www.haberler.com/kucuk-kizlara-facebook-ta-tuzak-haberi/>, 11.03.2010, 23:45, Haberin yayın tarihi: 14.09.2009.
- <http://haber.mynet.com/detay/dunya/bilgisayarda-oyuna-daldi-ve/479826>, 15.12.2009, 10:10, Haberin yayın tarihi: 14.11.2009.

-
- <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/5509050.asp>, 16.03.2009, 16:20, Haberin yayın tarihi: 27.11.2006.
- <http://www.javno.com/en-world/killed-kids-so-she-could-play-world-of-warcraft/252560>, 29.09.2009, Haberin yayın tarihi: 21.04.2009.
- <http://haber.mynet.com/detay/dunya/boyle-tecavuz-gorulmedi/485502>, 15.03.2010, 13:10, Haberin yayın tarihi: 17.12.2009.
- <http://www.milliyet.com.tr/cinsel-taciz-9-yasinda-hayatini-kabusa-cevirdi/turkiye/sondakika/11.03.2010/1210057/default.htm>, 15.03.2010, 09:15, Haberin yayın tarihi: 11.03.2010.
- <http://www.milliyet.com.tr/default.aspx?aType=SonDakika&ArticleID=1163831>, 02.02.2010, 10:10, Haberin yayın tarihi: 19.11.2009.
- <http://www.milliyet.com.tr/Yasam/HaberDetay.aspx?aType=HaberDetay&ArticleID=1155346&Date=28.10.2009&b=MSNde%20sapik%20dehseti&KategoriID=5>, 05.04.2010, 22:40, Haberin yayın tarihi: 28.10.2009.
- <http://news.cincinnati.com/article/20091203/NEWS01/312030079/Andrew-Conley-17-charged-with-murder-in-the-death-of-his-brother-Conner-Conley-10-in-Rising-Sun.-Ind.>, 15.04.2010, 11:50, Haberin yayın tarihi: 03.12.2009.
- http://www.rtuk.org.tr/sayfalar/IcerikGoster.aspx?icerik_id=a66f3657-d2a8-486c-a1c4-893c583f0c29, 01.04.2010, 20:25.
- http://www.rtuk.org.tr/sayfalar/DosyaIndir.aspx?icerik_id=627f6528-80cd-4736-998e-a23a2b7b20ce, 01.04.2010, 20:35.
- http://www.rtuk.org.tr/sayfalar/DosyaIndir.aspx?icerik_id=c52a5db6-ca17-4212-8181-c328c2d554ea, 01.04.2010, 20:30.
- <http://www.stargazete.com/mobil/guncel/kurtlar-vadisi-nden-etkilenmisler-haber-222394.mob>, 10.03.2010, 16:40, Haberin yayın tarihi: 31.10.2009.
- <http://www.tumgazeteler.com/?a=4260293>, 29.06.2009, 10:40, Haberin yayın tarihi: 23.10.2008.
- <http://www.tumgazeteler.com/?a=1351513>, 29.09.2009, 07:50, Haberin yayın tarihi: 19.02.2006.
- <http://www.tumgazeteler.com/?a=4412717>, 15.04.2010, 10:40, Haberin yayın tarihi: 12.09.2008.
- <http://yenisafak.com.tr/Gundem/?t=06.12.2008&c=1&i=155162>, 14.04.2010, 11:11, Haberin yayın tarihi: 09.12.2008.

* * * *